

ԵՐՇԱԼ ՈՅՍ ԵՐԵՐ ԵՏԵՆ

ՕՐԱԳՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԸՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՕԹՆԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 15 ՅՈՒՆԻՍԻ 1847

ԹԻՒ 287

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կոստանդնուպոլս , 10 յունիս :

Քաղաքականութիւնը ընդհանրապէս մեծ հանդիմանութեան մէջ է , և Յունաստանի դժբաղդ վիճէն ի դատ , որ անալ գրեթէ լրմնացած կը համարուի , ուրիշ խնդիր մը չկայ կարգադրելու : Եւրոպայի տէրութեանց և Բարձրագոյն Իրան մէջ , Վանսորոյ օսմանեան կառավարութիւնը ազատ ըլլալով արտաքին քաղաքական գործերէ , իւր ինտերք և հոգատարութիւնը նուիրած է յատկապէս տէրութեան բարեկարգ յառաջդիմութեանը և առհասարակ իւր ամէն հպատակաց բարոյութեանը վրայ : Դժուարին է մեզ մի ըստ միջ յառաջ բերելու մարդասիրական և գաղութեան արժանի խոհմ ընթացքը այժմեան խորհրդարանին . որ նախագահութեամբ մեծ Լապարգոս բարձրադատիւ (Նշտ փաշային) անխնայ աշխատութեամբ հոգ կը տանի միշտ Նորին Վ. հախառութեան առատագութե և վեհանախան գիտաւորութիւնները ի գործ դնելու . և այս բանին համար օգոստոսական Սուլթանը , ինչպէս յայտնի է հասարակութեանը , իւր կայսերական զօհունակութեանը յայտնի ապացոյցներ տուաւ քանի մը անգամ բարձրադատիւ մեծ Լապարգոսին , նմանապէս խորհրդարանին ուրիշ անդամներ :

Սիւլթանին նահանգին նախորդ ապստամբ կառավարիչ Նիմէտ փաշան , զընտրել իւր սխալաւոր և յանցանքները վրայ , Նորին Վ. հախառութեանը :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՒԵԼՈՐԴԱՊԱՏՏՈՒԹԻՒՆ

Լեւորդապաշտութեան՝ ուրուականներու՝ հմայից և տեսակ տեսակ սուտ գիտութեանց և արհեստից վայրջ սղգային օրագիրները երբեմն երբեմն յիշատակութիւն ըրած են . և հասարակութիւնը , մանաւանդ թէ ռամիկ ժողովուրդը այս միջոցութեանն ազատ պահելու գիտաւորութեամբ բաւական օգտակար բաներ գրած ունին որոնց մէջ ընդարձակապէս խօսած են այս խաթութեանց սկիզբը ուսկից ըլլալը , և որ աստեան աշխարհքի մէջ տարածուիլը , և որ ժողովուրդին մէջ աւելի կամ պակաս յառաջդիմութիւն գրած ըլլալը , այս պատճառաւ ընթերցողաց ձանձրութիւն չտալու համար . աւելորդ սկսեցի զաստիք կրկնել , այլ միայն կախարդի մը վրայ ունեցած վրէժ , որ յուսարով թէ ստանի խաթութիւններու նախապաշարեալ և մարտիալ անձանց միջոց և երևակայութիւնը ուղիւղել կրնայ օգուտ մը ընել , ու զեցի հրատարակելու . որ է այս :

Այս յօդուածը քաղաքի ուսումնասիր յորդիւններէ մեկը երբեք ըլլալով մեզի , յօժարամոտութեամբ կը փութաւ հրատարակելու գայն , աներկայ ըլլալով , թէ մեր ընթերցողներէն , անոր կրնան թիչ կամ շատ օգուտ քաղել այս պատմութեան :

Թեան մարդասիրական ներողամտութիւնը կը խնդրէր խնարհաբար քանի մը ժամանակէ ի վեր , ուստի օգոստոսական Կայսրը , որուն դժուարացողութիւնները յայտնի է ամենուրեք , ոչ միայն հաճեցաւ թողութիւն շնորհելու վեհանախարար յիշեալ Նիմէտ փաշային , այլև յատուկ հրովարտակաւ հրաման տուաւ որ կարող ըլլայ մայրաքաղաքի մէջ բնակելու , արժանաւոր ռոճիկ մըն ալ որոշելով անոր ծախուցը համար :

— Սարտէնիայի թագաւորը ադամանդեայ պատուական տուած մը վրան իւր պատկերը նկարուած ընծայ խրկեց բարձրադատիւ մեծ Լապարգոս (Նշտ փաշային) , Կոստանդնուպոլսի իւր դեսպան վեհապետ Պարոն թէքթուլի ձեռքը որ անցած շաբթու յատկապէս Պալատիկանը գնաց Նորին Բարձրութեան յանձնելու համար յիշեալ մեծագին ընծան , նմանապէս իւր կառավարութեանը կողմանէ գրուած քաղաքաւարական նամակ :

— Ռուսիոյ օգոստոսական Կայսրը գրեթէ մէկ միլիոն զուրո շի արժողութեամբ ազնիւ ընծաներ խրկեց Կոստանդնուպոլսի Յունաց Պատրիարքին : Այս ընծաներն են բահանայապետական մեծագին զարդեր , ադամանդեայ սկիւն մը , Ստուածաշունչ մը խիստ գեղեցիկ տպուած և շքեղաբար կազմուած , և այլն :

— Ագիտոտի բարձրադատիւ Մէհմէտ Վ. փաշային ամարանոցը , որ Պոսթորի ասիական ծովագետը ի Պէյքոզ կը շինուի , խիստ մեծ և փառաւոր պիտի ըլլայ . որուն քով Նորին Վ. հախառութեանը :

Սիւլթան քանի մը տարի յառաջ յօդուածացաւ ռութեան (րիւմաթիւմ) ստակալի աստեան զարնուած երկար ատեն հիւանդ կրտանջուէի . քաղաքիս բժիշկներուն խորհուրդները և ջանքը անօգուտ եղան իմ ցաւերս մեղմացնելու , այն ատիւն որ շատ հեղ մահը մեծ փափագով կը փնտռէի և անանկ կը կարծէի որ այն ըլլալու էր իմ ցաւերուն միակ դեղը : Այն ինչ ասանկ յուսահատած կրտաւարակի և իմ ցաւերս ալ ստակութեան վերջին կէտը հասեր էին , ինծի այցելութեան եկողներէն ասանկ կախարդութեանց հաւատ ընծայող քանի մը մարդիկ և պառաւ կանայք բազմաթիւ օրինակներ յառաջ բերելով , իմ բովս եղող ազգականներուն կը համոզէին թէ Շէքեր է ֆէնտի անունով կարգացող տաճիկ մը կայ անիկա միայն կարող է զիս առողջացնելու , և ասանց անոր անհնարին է կրտէն այս հիւանդին բժշկութիւնը : Իմ ընտանիքս , թէ և ասանկ խաբէութեանց չէին հաւատար , բայց մէկ կողմանէ ցաւերուն ստակութեան յուսահատած և հիւանդութեան վախէն շուարած , և միւս կողմանէ մ'ոյրիշեալ կարգացողին գալէն և ինծի նայելէն ինչ փնտս կը ըլլայ ըսելով , աղաչեցին զիս որ հաւատութիւն ստամ , որպէսզի Շէքեր է ֆէնտին գայ

ուսթեան համար ալ պատուական հովանոց մը (քէօշք) շնուելու է : Այս պալատին համար որ քարաշէն պիտի ըլլայ , այնպէս կը կարծուի թէ 25 միլիոն զուրու ծախք պիտի ըլլայ , և երեք կամ չորս տարիին մէջ հազիւ թէ կրնայ լրմննալու :

— Նշած ամսու 28ին կէսօրէն ետքը Սուլթան Պայազիտի մզկիթին մինարէներուն մէկուն վրայ կայծակ իջնալով , շատ քարեր իրենց տեղէն խախտեց , և երկու հոգի , որ տակէն կանցնէին սպաննեց քանի մը քար վրանին իյնելով :

— Բանի մը գողութիւններ պատահեցան անցած շաբթու ի Պէյքոզու . բայց մինչև ցայսօր անհնար եղաւ այս չարագործները ձեռք ձգելու թէպէտև կառավարութիւնը խելոյն հարկաւոր միջոցները ի գործ դրաւ :

— Բարաքիայէն Պէյլիք տէրէ երթալու ճանապարհը քանի մը ատենէ ի վեր խիստ աւրուած ըլլալով , կառավարութիւնը հրաման ըրաւ նորագելու զանիկա : Այս նորոգութիւնը մօտ օրերս պիտի սկսի Միւթէքիմ Մէհմէտ փաշային վերատեսչութեամբ , որ պահապան զօրաց գլխաւոր հրամանատար է :

— Յունաց Պատրիարքարանը ամէն ուրբաթ օր ժողով կը ըլլայ կարգադրելու և կանոնի տակ դնելու համար յիշեալ ազգին դպրատունները , հիւանդանոցները , հասարակաց սնտուկը և այլն և այլն . և այս բարեկարգութիւնը , ինչպէս յայտնի է հասարակութեանը , օգոստոսական Սուլթանին յատուկ հրովարտակաւ , և ազգին երեւելեաց միջոցաւ ի գործ կը դրուի :

Իմ քովս , և առողջութեանս պէտք եղած գործողութիւնը ընէ : Թէ և կենացս մէջ մէկ վայրկեան մը անգամ ասանկ տարօրինակ խաբէբայութեանց չեմ հաւատացեր , այսու ամենայնիւ իմ հաւանութիւն տուի , որ գայ նայի ինծի վերոյգրեալ էֆէնտին , համարեալ թէ ընտանեացս ստիպելուն չգիմանալուս պատճառաւ , կամ թէ կախարդի մը վրայ փորձ ունենալու հետաքրքրութիւնս հաճեցնելու համար , որովհետև շատնցմէ կը բաղձայի ասանկ գործողութեան մը ներկայ գտնուելու : Հաւանութիւնը տալէս քանի մը ժամ ետքը , զի շեր ատեն կարճահասակ , խոժուաղէմ , ձերմակ մօրուք ունեցող մարդ մը աչքերս բանալուս՝ յանկարծ անկողնիս մօտը տեսայ . որ ինծի բարեւելէն ետքը սենեակին մէջ տեղը ծունկ չորելով նստաւ , և սկսաւ իմ վիճակիս վրայ հարցաւորք ընելու . քովս եղողները խնդրեցին իրմէն , որ ժամ մը յառաջ աղառն զիս այս վտանգէն վասն զի շատ ժամանակ է որ ասանկ կրտանջուի կրտէն . այն ժամանակը հրաման ըրաւ , որ նախ նոյն սենեակէն հայրս և մայրս դուրս ելնէին , և երկու աշտանակ մամբրով իր սուղը դնէին . և սկսաւ խաբէբայ կերպով մը լռելեայն 5-6 վայրկեան աղթել , և երբեմն սենեակին մէջ ասոյին անդիւն :

—Այրիտի կուսակալ փեմափայլ Մուստաֆա փաշան անցած ամսու 30ին լրելի օսմանեան չոգենաւով հասաւ ի կոստանդնուպօլիս . ուրտեղ իւր նահանգին վերաբերեալ քանի մը գործեր կարգի պիտի դնէ : Մինչև Մուստաֆա փաշային դառնալը , Այրիտի կառավարութիւնը իւր որդին Վէլի փաշան պիտի ընէ :

—Վալաթիա Ռէշիտէ պաշայ ըստած թաղը սաստիկ հրդեհ մը պատահեցաւ ամսուս 1ին կիւրակի իրիկունը . և թէպէտ անմիջապէս ամէն կերպ օգնութիւնը հասցուցին , և տէրութեան գլխաւոր պաշտօնատարները իրենց ներկայութեամբ բաւական քաջալերութիւն տուին կրակը մարելու համար աշխատողներուն , այսու ամենայնիւ 30 տունի չափ և երկու շտեմարան հրդեհ ըստ եղան քանի մը ժամի մէջ :

—Վալաթիա հարկանօղ հոշակաւոր մօսիւ ի խճը , որ նոյն նուագարանը հարկանելու վրայօք ունեցած սքանչելի տաղանդովը և վարպետութեամբը խիստ մեծ համբաւ ստացած է բոլոր Վերոպայի մէջ , անցած շաբթու հասաւ ի կոստանդնուպօլիս . և շոգենաւէն ելելուն պէս Չրադանի կայսերական պալատը հրաւիրուեցաւ , ուր տեղ պատու ունեցաւ յիշեալ նուագարանը հարկանելու ի ներկայութեան Նորին Վահափառութեանը . որ խիստ գոհ ըլլալով այս երեւելի արհեստաւորին զմայլելի վարպետութենէն , հաճեցաւ մարդասիրաբար ազամանդեայ մեծագին տուփ մը շնորհելու անոր :

—Օսմանեան կառավարութեան և Պարսից տէրութեան մէջ եղած վէճին կարգադրութեան պայմանագիրը ստորագրելուն առիթովը Պարսից դեսպան փեմափայլ Մէհմէտ խանը ամսուս 2ին Վարձրագոյն Վուառ դնաց ընկերութեամբ դեսպանատան բոլոր պաշտօնատարացը :

—Արհաստատեն թէ Պէյօղլուի (կոստանդնուպօլիս) թէաթրօյն շինութիւնը մօտ օրերս պիտի սկսի , այրած թէաթրօյն տեղը , բայց անկէջ շատ մեծ և քարաշէն պիտի ըլլայ : Վս երեւելի շինուածքին գաղափարը մօսիւ Սիթը հանեց :

կրփչէր , ետքը գրիչ մը սուաւ ձեռքը , և ծնողաց և իմ անունս հարցուց և թուղթի մը վրայ գիծեր և պատկերի պէս նշաններ գրելէն ետքը ծաւլելէ թուղթը և ջրով լեցուն մեծկակ բաժակի մը մէջ դնելով , պատուիրեց որ միայն այն ջուրէն խմեմ քանի մը օր : Վս միջոցիս մեծ մտադրութեամբ կըդիտէի զկախարդը , որ դառնալով դէպ ի բազմականներուն անաչառ կերպով մը այսպէս ըսաւ « ինձ հիւանդը լուսնոյ վերջին օրերը և շաբաթին այս ինչ օրը ծնած ըլլալուն » հմայքը շատ սաստիկ են կապեր , թէ որ քանի մը օր ևս անհոգութիւն ընէիք , անհնարին էր քակելը , որովհետեւ սատանաները և դեւերը այն աստիճան տիրեր են ասոր մարմնոյն վրայ , որ չեն ուզեր թողուլ զխեղճը և այսպէս չարաչար կըտանջեն , այսու ամենայնիւ վնասահ եմ իմ վարպետութեանս վրայ , որ թէ և շատ դժուարութեամբ , բայց աւանց այլևայլութեան պիտի կրնամ ազատել այս սարսափելի կապանքէն : Վս խօսքիս վրայ բազմականներէն սկսան աղաչել որ շնորհք ընէ անմիջապէս ձեռք զարնէ գործողութեանը : Նկարելի է ըսաւ , ես առաջմէ չեմ թողուր որ դեւերը աւելի սաստիկ կապեն , բայց չեմ կրնար ալ քակել , որովհետեւ հմայից ասանկ սաստիկ կապերը քակելու համար ,

որ Նիգիլիյ պալատին ճարտարապետն է :

—Այրեթէ երկու տարի կայ , որ Միջագիւղի (կոստանդնուպօլիս) սուրբ Ստուածածնի եկեղեցւոյն ուսումնասէր և բարեպաշտ դպիւնները իրենց մէջ սիրայօգ ընկերութիւն մը հաստատած են յանուն որբոյն Ստեփաննոսի , և այս ընկերութիւնը՝ ձեռնտուութեամբ յարգի և ազգասէր բաժանորդաց մինչև ցայսօր բաւականապէս յառաջագիծութիւն ընելով , իրենց դպրութեան վերաբերեալ գործերը խիստ բարեկարգութեամբ կըկառավարուն : Իսկ այժմ նոյն բարեսէր միաբանութեան յարգի անդամները , ուսումնասիրական ոգիէ շարժեալ , ուրիշ մէկ գեղեցիկ և ազգօգուտ գործ մնալ յառաջ տանելու կաշխատին , այսինքն թանգարան վերձանութեան մը հաստատելու ջանք կընեն . ուրտեղ հայերէն լեզուս հրատարակուած բոլոր լրագիրները գտնուելէն ի դատ , ամէն տեսակ օգտակար գիրքերով ալ կամաց կամաց միտք ունին զարդարելու նոյն թանգարանը :

Վսպիտի բարենպաստի ընկերութիւն մը ըստ ինքեան գովելի ըլլալով , և ազգիս լրութեանը պատիւ ընելով , կըմնայ մեզի բարեմայլթել անոր ուսումնասէր անդամացը յարստեւ միաբանութիւն և աննախանձ սէր :

ՍԵԼԱՄԻԿ , 28 մայիս : Վրացներէն եկած լուրերը կըծանուցանեն , թէ յիշեալ երկրին երեւելիներէն մէկը 800 հոգի չափ գլուխը ժողովելով ապստամբեր է քաղաքական կառավարութեանը դէմ : Վս դիպուածին վրայօք մանաւոր տնդել կութիւններ չտանալով , չեմք կրնար ապահովել անոր ստուգութիւնը , այսու ամենայնիւ իրաւալ եղած ըլլայ , զորմանալու բան մը չկայ , երբոր մտածելու ըլլամք , թէ խիստ քիչ ժամանակ եղաւ որ քաղաքական բարեկարգութիւնները գործքի դրուեցան Վրացներէն մէջ , որուն երեւելիները շատոնցմէ ի վեր ստիպած էին՝ բռնաւորական ընթացք մը ունենալու հասարակութեանը հետ :

նախ պէտք է լուսնոյ վերջին օրերը և հասարակ օր շատ դժուարութիւն կուտայ կրէր , այս պատճառաւ պարտաւորեցանք սպասելու 5—6 օր :

Հետեւեալ ուրբաթ օրը կէսօրէն երկու ժամ ետքը ծերունազարդ կախարդը մեծ պատրաստութեամբ մը եկաւ , և մօտիկնալով ինծի ըսաւ , սիրտ առ տղաս այսօր պիտի քակեմ հմայքը , և դեւերուն ձեռքէն աղատելու եմ գործադրանքս ծառայող , որ այսքան անգթութեամբ կըտանջեն զքեզ : Վս խօսքին շնորհակալ ըլլալէս քիչ մը ետքը՝ կախարդը հրաման ըրաւ որ սենեակին բոլոր պատուհանները և դռները բանան , և անկողինէս վար իջեցնելով սենեակին մէջ տեղը երեսս ի վար պառկեցնեն զիս , վրաս խիստ քիչ հագուստ թող տալով . երբոր ամէն ըստինները ըրին , անմիջապէս հրամայեց որ դուրս ելէն բոլոր ներկայ եղողները , վասնզի իրեն ըսածին նայելով դեւերը ամենեւին բազմութիւնէն չեն անսրժիք եղեր : Այսօր սենեակին մէջ կախարդը և ես մնալով կըդառնար , կաղօթէր և առջին անգին փչելէն ետքը մօտիկցաւ քովս և ձեռքերով սկսաւ շփել կամաց կամաց ծունկերս , և մանաւանդ մարմնոյս այն տեղերը որ աւելի ցաւ կըզգայի :

կոստանդնուպօլիսէն հրաման գալով , որ այս նահանգիս յունաց ազգէն 138 հոգի իրկուի կայսերական նաւարանը և կառավարութեան զանազան գործատանց մէջ ծառայութիւն ընելու համար , անմիջապէս սկսան քանի մը երիտասարդ ձեռք ձգելու . զորոնք իսկայն նաւահանգիսը գտնուած օսմանեան պատերազմական նաւը դրին :

Վաքուպ փաշային ընտանիքը պատրաստութիւն կըտեսնէ ճամբայ ելլելու օսմանեան շոգենաւով , որ յատկապէս կոստանդնուպօլիսէն պիտի գայ , և զանոնք ստենելով շիտակ Վալի պիտի տանի , ուսկից Վստըն պիտի երթան : Իսկ Նորին Վստմութեան գտնաւորութեան թափափ Պաշի շոգենաւով մայրքաղաքը կըդառնայ , ուսկից եկած էր կախմացեալ հաշիւները վերջացնելու համար :

ԱՆԵՒՍԱՆԴԻՒԱ . 27 մայիս : Վարձրապատիւ Փոխարքայն 8—10 օր է որ Վէքսանդրիա կըգտնուի . և եկած օրը փութացան այցելութեան գալու Վերոպայ տէրութեանց հիւպատոսները և կառավարութեան գլխաւոր գործակալները :

Արհաստատեն թէ Մէհմէտ Վլի փաշան 15—20 օրէն ետքը ճամբայ պիտի ելլէ Վսթրոն երթալու , ուսկից Մօնթէ Վաքիանոս պիտի երթայ հանքային ջուրերը մանելու համար : Վրդէն հրաման տրուեցաւ , որ երկու շոգենաւ պատրաստուին , և Նորին Վարձրութեանը ուղեկից ըլլալու անձինքը որոշուեցան . որոնք են վսեմափայլ Յարութիւն պէյը , Սուպհի պէյը , Վաքուպ պէյը , Նուպար էֆէնիս , պարոնայք Չիլիկեան , թօսիցան և Վայթանի պէյը , որ Նորին Վարձրութեան բժշկապետն է :

կոստանդնուպօլիսէն եղիպտացի շոգենաւը գալով այս օրերս , հաճելի լուր մը բերաւ փաշային . այսինքն թէ օգոստոսիառ Սուլթանը գոհ ըլլալով Նեղոս գետին ցանկապատին տուած անունէն որ է Մէհմէտ , նոր պատուոյ նշան մը կըպատրաստէ եղեր Նորին Վարձրութեանը :

Վարձրապատիւ Փոխարքային առողջութիւնը խիստ բարւոյ վիճակի մէջ է . և օրը երկու ան

Վս միջոցիս կախարդին ըսի թէ , եթէ կարելի է ձեռքը չիչիւ մարմինս , վսանզի քանի որ ձեռքը կըզգայ , այնքան ցաւս կըշատնար . և աղաչեցի որ գտնէ վերմակով մը (եօրկան) ծածկէ մարմինս որովհետեւ ինքը չեկած դռները և պատուհանները գոց ըլլալէն ի դատ , վրաս քանի մը ծածկով կար և աւելի գեհատ հագած էի , և հիմայ ասանկ բաց ըլլալով կրնար մեծ վնաս մը գալ ինծի , հոգ մի ընեք ըսելով , ոչ միայն շարունակեց չիլի , այլ սկսաւ աւելի կոպտութեամբ և սաստիկութեամբ ընել , և երբեմն երբեմն ոտքի ելլելով դէպ ի դրան սուղը կերթար և իբր թէ դուրս կըլնուէր դեւերը և սատանաները , փչելով աչքերը ծածկելով և ուրիշ տեսակ տեսակ խաբէբայութիւններ ընելով , ետքը կրկին քովս մօտիկ ցաւ և սկսաւ թշնամի պէս աւելի սաստիկութեամբ զարնել մարմնոյս , կրկին անգամ գարշելին հասկըցուցի թէ , շատ տկար ըլլալուս անանկ սաստիկ զարնելուն չեմ կրնար տանիլ , համբերեկրէր , դեւերը մարմնոյդ մէջ մտեր են և այս նեղութիւնները որ կըբաշեն դեւերուն մարմնիդ զառուելուն համար է և ոչ թէ իմ զարնելէս , միթէ չի տեսար անոնց մէկ մասը , որ դռնէն և պատուհաններէն դուրս կըլլին իմ գործութեամբս

պարտութեամբ կեղծ, առաւօտուն ձիով, և երե-
կին կառքով: Ըրտաբայ կարգի տար կրնէ քանի
օրէ ի վեր, և զարմանալին այն է որ շարունակ
կարաւային հողմը կը փչէ որ բոլորովին եղանակէն
ուրու է: Եւ զոտին ջուրերը, որ արդէն քիչ մը
սրճերէն էին, սկսան վերտոխն ցածնալու:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆՊԱՆԱ: Ռուսաց օգոստոսիան կայսեր երկ-
րորդ օրդին բարձրագոյնիւ կոստանդին արշի-
ւաբար մայիսի 10ին Վ. Լուրիչ հասաւ Ռոթերտա-
ն գաւառ: Վ. Լուրիչ հրամանատար սըր Կորտոն
Պրընըր փութացաւ արժանաւոր մեծարանօք ըն-
դունելու զՎորին կայսերազուն Վարձրութիւնը:
որ իւր բոլոր պաշտօնատարներով անմիջապէս
համբայ ելաւ Լոնտրա երթալու արքայական կառ-
քով, որ պատրաստուած էին յառաջմանէ:

Ռոնէլի մահուան լուրը խիստ մեծ և տրտ-
նալ տպաւորութիւն մը ըրաւ բոլոր Ռալանտայի
էջ, և Տուպլինի բաղաբական ժողովը երեք շա-
բաթի չափ չհաւաքուեցաւ ի պատիւ յիշատակի
անգուցեալ երեւելի Ռալանտայի ատենաբանին:

Հասարակաց խորհրդարանին մէջ Լորտ Ռէ-
լիքը յայտնեց թէ, Ռոթերտայի տեղութեան
խառնութիւնները դադարեցնելու համար նոր
դատակցութիւն մը եղած է Լոնդոն, Վաղղիոյ
և Սպանիոյ կառավարութեանց մէջ:

Վիստ հաւանական կերեւի, թէ Լոնդոնի ազ-
գային երեսփոխանաց ժողովը յունիսի վերջի օրերը
պիտի բաժնուի, և քիչ ժամանակէն ետքը ընդ-
հանուր ընտրութիւնները ըլլալով, նոր խորհրդա-
նը սեպտեմբերի ամսուն պիտի կարգադրուի:

ԳԱՂԱՆԱ: Կառավարութիւնը շատ օգտակար
լուրեր ընկալաւ այս օրերու Ղեզայրէն: Վ. Երկ-
րին ընդհանուր կառավարիչ մարաթախա Պիւթօն
ընտնուցանէ, թէ Վասիլի մէջ ըրած արշաւան-
ք խիստ յաջող վախճան մը ունեցեր է, և թէ
նոյն երկրին բազմութիւն ցեղերուն մեծագոյն մասը
հաղանդէր է Վաղղիոյ իշխանութեանը: Մարա-
թախա Պիւթօն այս նոր տիրած երկիրներուն մէջ

էր, ատանկ բան ամենեւին չեմ տեսնոր, այս
անգամին աւելի մեծ դեբը երեւում են, ուստի
նոյնք ըրէ որ տեսնես ըսելով, սկսաւ այն ուսու-
ցեալ մարմինիս, այն յօգուածներուս, որոնց
մարդ չէր կրնար դպչել, դահիճի պէս սատիկ
զարնէլ, և գաղանի պէս հալէ հալէ պոռաւ,
որ թէ դեբը և սատանները մարմինիս մէջէն
հանելով, դուրս կըլնանոր: Եւ այնքայ որ ճարս
հասաւ, կարողութիւնս չմնաց, և անհնարին էր
ցանկացած փորձիս (որ շատ սուղ նստաւ ինձի)
որքան տեսնելու, կախարդին աղաչեցի որ թող
այս զիս հանգիստ, նմանապէս սատանները
և դեբն ալ, որ մարմինիս մէջէն էին, տեսայ որ
մեղմաբար մտիկ չընէր, խառն այսինքն սրդողելով
և անարգելով վախտեցի զանի, ինչպէս որ ինքը
սատաններուն կողմէր ընէլ, և բոլոր ուժովս
կանգնեցի իմ ազգականներս, որ վարը կըսպասէին,
որոնք զիս կ'իտաժեւ, և քաշած նեղութիւններուս
ճանրութիւնը տեսնելով, շատ բարկացան խաբե-
լային վրայ, և դուրս հանեցին զանի: Ղեզարիտ
կոտմ, որ մինչև հիմայ, երբոր միտքս կուգայ
յիշեալ անօրէնէն քաշած չարաչար տանջանքս,
կըտակամ կըքստմիմ, Բնթերցողին դիւրին է

հարկաւոր եղած բարեկարգութիւնները հաստա-
տելով, և չափաւոր տուրք մը գնելով անոնց
բնակչացը վրայ, մայիսի 6ին դարձերէ ի Ղեզայր:

Կըհաստատեն թէ յիշեալ մարաթախա իւր
հրաժարական խնդիրը մատուցեր է, և մօտ օրերս
պիտի մեկնի Վաղղիա գաւառաւ համար: Տակա-
ւին յայտնի չէ թէ որուն պիտի յանձնուի Ղե-
զայրի ընդհանուր կառավարութեան բարձր
պաշտօնը: Բայց ով որ ըլլայ, և որչափ սրժանա-
ւորութիւն ալ ունենայ, տարակոյս չկայ, թէ շատ
գոթարութիւններ և նեղութիւններ պիտի պա-
տահին մինչև որ բաւական ժամանակ անցնի, և
կարող ըլլայ աղէկ մը իմանալու այս երկրին վի-
ճակը և անոր ժողովրդոց կացութիւնը, որպէսզի
ըստ այնմ հոգ տանի հասարակութեան յառաջա-
դիմութեանը և բարօրութեանը վրայ:

Վայիթի կղզիէն եկած լուրերը կը ծանուցանեն
թէ յիշեալ երկրին Ռոմարէ անուն թագուհին,
նմանապէս բոլոր ժողովուրդը վերստին ընդունելու
և ճանաչելու են Վաղղիոյ կառավարութեան պաշտ-
պոնութիւնը, և բարեկամօրէն կարգի դրուելու
են բոլոր վեճերը որ յիշեալ թագուհին և Վաղ-
ղիոյ տէրութեանը մէջ ծագեր էին:

ՍՊԱՆԱ: Վանի մը ժամանակէ ի վեր տարա-
ձայնութիւն մը կը տիրէ վեհափառ թագուհին
և իւր լծակցին Տօն Պրանկոյային մէջ, և այս
գայթակարան ընտանի անմիաբանութիւնը մեծ
նիւթ մը եղած է սուհասարակ ամէն լրագրաց,
որոնք կ'երպ կ'երպ մեկնութիւններ կուտան այս
դժբաղդ դիպուածին: որուն ստորդ պատճառը
ինչ ըլլար չգիտցուիր: Ոմանք կրնեն թէ թա-
գուհին էր իր Տօն Պրանկոյայի կողմէ եղեր, որ
թագաւորական արտօնութեանցը ինքն ալ մաւ-
նակից ըլլայ, ուրիշները կը հաստատեն թէ, թա-
գուհին ամենեւին մոտիկ չընէր եղեր իւր լծակցին,
նաև ընտանի գոյժքերուն մէջ, որոնք թագաւո-
րական իշխանութեանէն դուրս են բոլորովին, և
ուրիշ զանազան անկայել զրոյցներ կը հրատարա-
կեն, մանաւանդ Լոնտրայի լրագիրները, որ ար-
քայական արժանաւորութեանը կը պայքին: Հիմա

երեւակայելով, թէ սրբան ցաւ կը պատճառէ, եթէ
անինայ զարնելու ըլլայ մէկը անանկ ուսուցեալ
և ակտացեալ մարմինի մը, որուն քիչ մը յառաջ
ձեռք չէին կրնար մօտիկ ցննել:

Վերջապէս թշուառական կախարդը տեսնե-
լով, որ իւր ձեռնածութիւնները և խորամանկու-
թիւնները չյաջողելէն ի գտտ խայտառակ կըլլայ
կըլնանուի, սկսաւ գոռոզաբար սպառնալ, թէ
հիւանդը սկիզբէն ի վեր ամենեւին իմ ըսածնե-
րուս չհաւատարուն և զօրութիւնս բանի մը տեղ
չընելուն համար, (որովհետև առաջին անգամ
ալ որ եկաւ երբեմն կը խնդայի անոր ըսածին, և
երբեմն տգիտութիւն կը ցուցնէի անոր գա-
լուն) և հիմայ ալ ասանկ անարգանօք զիս վեր-
տելուն համար շատ սրդողեցայ, ուստի իմ գօրու-
թեամբս և հակառակ աղօթքներովս դեբը չար
քան զառաջին բարկանալով, մինչև երկու օր
խիստ պիտի տանջեն զանկիս, և անպատճառ
մեռցնելու են հիւանդը: զգոյշ կեցիք դուք ալ
որ հիւանդին հաւատացածին խելք կուտայ, վասն
զի ձեզի ալ կրնամ կապել և մեծ մեծ վնասներ
տալ ըսելով, և սոսկալի անէծքներ թափելով
նախ իմ վրաս, և ապա անոնց վրայ որ չէին հա-

կուհիմա թագուհին լծակիցը զատ պալատ մը
կը բնակի, և ամենեւին Նորին Վեհափառութեա-
նը քով չերթար, ուստի յայտնի չէ թէ ինչ վախ-
ճան կրնայ ունենալ այս գժբաղդ տարաձայնու-
թիւնը: Վանի մը օրագիր կը հաստատեն թէ թա-
գուհին միտք ունի բաժնուելու իւր լծակցին:

Լոնտրայի մէջ եղած զանազանութեանը հա-
մեմատ տասնէ հինգ գունդ հետեւակ զօրք, 1000
ձիաւոր, և բաւական թնդանթաձիգ զօրք կը
պատրաստուին Ռոթերտայի մէջ մտնելու՝ հրա-
մանատարութեամբ Տօն Մանուէլ Ռոնչա ընդհա-
նուր զօրապետին:

ԲՐՈՒՍԱ: Սահմանադրական օրինաց գործա-
դրութիւնը օրէ օր առաջ կերթայ, և հասարա-
կութիւնը անդադար բարեմաղթութիւններ կընէ
Նորին Վեհափառութեան երկար կենացը համար
որ մարդասիրական ոգւով անդադար խնամք կը
տանի իւր հպատակաց ապառնի երջանկութեանը:

Քէնիկզպէրկէն (Ռուսիա) կը գրեն մայիսի 4ին:
Հատուցմէ ի վեր առաջարկութիւն կըլլար
հրէաներուն որ իրենց շարքին տօնախմբութիւ-
նը կիրակի օրը փոխադրեն, բայց անոնք միշտ
դէմ կեցան այս բանին, իսկ այժմ 700 հոգի չափ
Քէնիկզպէրկի հրէաներէն, որ նոյն քաղքին
հրէայ բնակչաց մեծագոյն մասն է, ընդունեցին
այս առաջարկութիւնը:

Վ. Ես փոփոխութիւնը խիստ օգտակար է մանա-
ւանդ առեւտրական գործողութեանց համար, և
ասիկա արդէն մեծ քայլ մըն է նմանողութեան
հրէից՝ քրիստոնէից հետ: որնոր կատարելապէս
չկրնար ի գործ դրուիլ, մինչև որ բոլորովին
չընեն խիստ մեծ տարբերութիւնը բարուց և սո-
վորութեանց, որոնք Վերմանիոյ մէջ կը գտան
հրէաները քրիստոնեաներէն: (Ֆէնպալի (Հեռ-
սէ) հրէաներն ալ այս օրինակին հետեւեցան):

Ռոզէնի իշխանութեան երկրին մէջ բաւական
խառնութիւններ պատահեր են արմտեաց սղու-
թեանը համար: մանաւանդ Վիթթօլթ քաղաքը
հացագործաց խանութները բացեր, և աւար ը-
րեր են, և քանի մը հոգի սպանուել են այս ան-
կարգութեանց մէջ:

Լատար իրեն խաբէութեանցը, մեկնեցաւ գնաց:
Վ. Ես տեսարանիս ներկայ գտնուող պարզամիտնե-
րը սկսան դողալ, իսկ միւսները կը խնդային թը-
շուառականին ըսածներուն, և գնա ինչ ընելիք
ունիս նէ ըրէ ըսելով վախտեցին զինքը: Վ. Ես
դիպուածէս մէկու կէս ամիս ետքը բժիշկներուն
կարգադրութիւններով, և դեղերով կամաց կա-
մաց բոլորովին առողջացայ, և աղէկալէս քանի
մը շաբաթ ետքը օր մը լսեցի թէ Հէքէր էֆէն,
տին մեռեր է յանկարծակի: Հինգ տարիէն ա-
ւելի է Հէքէր էֆէնտին ինձի սպառնալը, և
դեռ ես կապրիմ, և անոնք որոնց մեծ վնասներ
պիտի հասցնեն իրեն խաբէութեանցը Հաւա-
տանուն համար, ամենեւին վնաս մը չկրեցին մինչև
այս օրս:

Վըցանկամ որ իմ գլուխս եկած այս դիպուածը,
որուն ճշմարիտ պատմութիւնը ահա կը տեսնեն
ընթերցողները, կարող ըլլայ մեր ազգին դիւրա-
հաւանները և պարզամիտները համոզնելու, որ
պէսզի ամենեւին հաւատ չընծայեն սոսկալի կա-
խարգութեանց, որոնց նպատակը խաբէբայու-
թեամբ ստակ վատարկելն էր գտտ ուրիշ բան մը չէ:
Պ. Պ.

